

Bártfai Zsolt

Az Alkotmánybíróság határozata a személyes adatok védelméről a rágalmazás és a becsületsértés közzéadásra üldözendő eseteiben*

Az arcképmások tárolása a bünyügyi nyilvántartásban

Hivatalos hivatkozás: 3255/2012. (IX. 28.) AB végzés, ABK 2012, 530–534.

Tárgyszavak: adatvédelem • bünyügyi nyilvántartás • büntetőeljárás • közzéadás bűncselekmények • magánvádas bűncselekmények • szükségesség-arányosság teszt

Értelmezett jogszabályhelyek: Alaptörvény I, VI. és IX. cikk • 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.) 52. § • 2009. évi XLVII. törvény a bünyügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bünyügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról (Bnytv.) 6. §

1. Az indítványok
2. A döntés érvelése
3. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*
4. Az érvelés kritikája
5. A határozat jelentősége

1. Az indítványok

Az adatvédelmi biztos 2011. december 20-án indítványozta az Alkotmánybíróságnál a Bnytv. 6. § (1) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését. A bárki által, érdekeltség nélkül is kezdeményezhető utólagos normakontroll eljárás megszűnt ugyan 2012. január 1-jén az új Abtv. 71. § (1) bekezdése értelmében, de az alapvető jogok biztosa – gyakorlatilag szó szerint átvéve az adatvédelmi biztos beadványában megfogalmazott érveket – 2012. április 20-án ismét indítványozta az Alkotmánybíróságnál a Bnytv. hivatkozott szabályának megsemmisítését az Abtv. 24. §-a alapján.¹

A Bnytv. megsemmisíteni kért és a vele szorosan összefüggő rendelkezése a következő:

6. § (1) A személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartásában az érintett arcképmását nyilván kell tartani, ha *a)* bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárás alá vonták, vagy *b)* a bíróság vele szemben bűnösséget megállapító jogerős ítéletet hozott. (2) Nem kell nyilvántartani annak az arcképmását, *a)* akivel szemben magánvádas bűncselekmény miatt előterjesztett magánindítvány alapján indult eljárás, függetlenül attól, hogy az ügyész átvette-e a vád képviselőt, *b)* akivel szemben pótmagánvádló vádindítványa alapján indult eljárás, továbbá *c)* akinek katonai bűncselekménye miatt a katonai ügyész a feljelentést elutasította, és az elbírálást fegyelmi eljárásra utalta.

A Be. 52. § (4) bekezdése pedig a következőképpen rendelkezik:

A becsületsértés és a rágalmazás közzéadásra üldözendő, ha hivatalos személy sérelmére hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt,

vagy hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben követik el.

Az alapvető jogok biztosa az indítványában először arra mutat rá, hogy az Alaptörvény az „alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely ellentétes volna a korábbi Alkotmány szövegével”, emiatt – az Alkotmánybíróság újabb döntéséig – az Alkotmány szövegéhez kapcsolódó korábbi alkotmánybírósági megállapítások továbbra is irányadónak tekintendők.

A Bnytv. 6. § (1) bekezdésének alaptörvény-ellenességét az indítvány az alábbiakkal támasztja alá:

1. A Bnytv. 6. § (1) és (2) bekezdésének nyelvtani értelmezése alapján – figyelemmel a Be. 52. § (4) bekezdésére is – a közzéadásra üldözendő rágalmazás, illetve becsületsértés esetén a gyanúsítottól készült fényképfelvétel a bünyügyi nyilvántartás törzsnilyvántartásának részét képezi (míg a magánvádas esetekben nem), ez pedig az Alaptörvény VI. cikkében deklarált információs² önrendelkezési jog alaptörvény-ellenes korlátozása.

2. A hatóság vagy hivatalos személy becsületének vagy jó hírnevének védelmére vonatkozó,³ a Be. 52. § (4) bekezdése alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indít-

* Szakmai lektor: JÓRI András.

A tanulmány elkészítéséhez nyújtott észrevételekért köszönetet mondok továbbá SOÓS Andrea Klárának.

1 A szerző az adatvédelmi biztos munkatársa volt 2011. december 31-ig, azonban a kérdéses indítvány megfogalmazásában nem vett részt. Az indítványra a továbbiakban – az AB hat.-ának megfelelően – mint az alapvető jogok biztosa indítványára utalunk, függetlenül attól, hogy az indítvány tartalmilag (ahogy arra az alapvető jogok biztosa is utal) az adatvédelmi biztos indítványa.

2 Ez a szó az alapvető jogok biztosa indítványából hiányzik, az adatvédelmi biztos indítványában azonban – helyesen – szerepel.

3 Kül. 36/1994. (VI. 24.) AB hat., ABH 1994, 219. és 1233/B/1995. AB hat., ABH 2000, 619.

ványt elutasító,⁴ továbbá az alapjogok korlátozhatóságával kapcsolatos,⁵ az alapvető adatvédelmi⁶ és különösen a bűnügyi nyilvántartással kapcsolatos⁷ AB határozatok alapján az indítvány arra a következtetésre jut, hogy – az alapjogi korlátozás törvényi szintje ellenére – a rágalmozás és becsületsértés elkövetőinek arcképmása nyilvántartásba vételének „szükségessége vitatható”, akárcsak az arányossága.

3. A 144/2008. (XI. 26.) AB határozat alapján az indítvány felidézi, hogy a fényképnnyilvántartás legitim célja csak a jövőbeli bűncselekmények elkövetőinek felderítése és azonosítása lehet. A fényképnnyilvántartás „a rágalmozás és a becsületsértés elkövetési és fogalmi sajátosságai miatt [azonban] nem alkalmas a legitim cél megvalósítására, a bűnelkövető felderítésére, az elkövetés megelőzésére. Mindkét bűncselekmény szempontjából tehát funkció nélküli a fényképnnyilvántartás, így már az információ önrendelkezési jog korlátozása nem állja ki a szükségesség próbáját.”

4. Az érvelés esszenciáját pedig a következő bekezdés tartalmazza:

A Bnytv. 6. § (1) bekezdése általában, az egyedi esetek sajátosságaira – a bűncselekmény súlyára, jogi tárgyára, következményeire, az elkövetői minőségre – tekintet nélkül rendeli el az arcképmás nyilvántartásba vételét, és a (2) bekezdésben rögzített kivételek nem biztosítják kellően az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdéséből eredő követelmények érvényesülését. A Bnytv. 6. § (1) bekezdésének Alaptörvény-ellenesen tág alkalmazási lehetősége valósul meg a becsületsértés és rágalmozás tényállások esetében is [kiem.: B. Zs.], amelyek magánvadás formái a (2) bekezdésben rögzített kivétel alá esnek, a közvadás alakzatai azonban az (1) bekezdésben rögzített főszabály hatálya alá.

Az Alkotmánybíróság Bihari Mihály vezette, 3. öttagú tanácsa 2012. szeptember 18-án hozta meg és 2012. szeptember 28-án tette közzé döntését. Az ügy előadó bírója Dienes-Oehm Egon volt, párhuzamos, illetve különvéleményt egyik bíró sem csatolt a határozathoz.

2. A döntés érvelése

(I) Az Alkotmánybíróság az indítvány lényegét abban ragadta meg, hogy az „[t]artalmában [...] azt kifogásolta, hogy [...] konkrétan meghatározott bűncselekményekkel (hivatalos személy sérelmére elkövetett becsületsértés és rágalmozás) kapcsolatban a büntetőeljárás alá vont, illetve azon személyeknek az arcképmását is, akiknek a bűnösségét jogerős ítéletben megállapították, nyilván kell tartani”. Az alkotmányossági kérdés tehát az, hogy „sérti-e az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdésében rögzített személyes adatok védelméhez való jogot a rágalmozás és becsületsértés közzéadásra üldözhető esetekben az arcképmás nyilvántartása”.

(II) A testület megerősítette, hogy továbbra is alkalmazható az Alkotmánybíróságnak az Alkotmány 59. § (1) bekezdéséhez kapcsolódó gyakorlata, az Alaptörvény I, VI. és IX. cikke alapján is.

(III) Az Alkotmánybíróság felidézi, hogy a 144/2008. (XI. 26.) AB határozat megsemmisítette a korábbi Bnyt. 31. § a) pontját,⁸ mert – a most vizsgált szabályhoz hasonló korábbi szabály – nem felelt meg a személyes adatok korlátozására vonatkozó alkotmányos elvárásoknak, beleértve a fényképnnyilvántartás legitim célját is (vö. indítvány).

(IV) A szabályozás változásának leírása után (ti. a fényképnnyilvántartás a daktiloszkópiai nyilvántartásból az ún. törzsnyilvántartásba került, annak részévé vált) az Alkotmánybíróság a támadott rendelkezés szükségességét vizsgálta. Hivatkozva a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatra, az arcképmások nyilvántartását „az állam büntető hatalmának gyakorlásához (elsődlegesen kriminalisztikai) és rendészeti feladatai teljesítéséhez kapcsolódó, alkotmányosan védett célok[ra] (közrend, közbiztonság)” tekintettel szükségesnek ítélte.

(V) Ami a támadott szabályozás arányosságát illeti, az Alkotmánybíróság arra hívta fel a figyelmet, hogy a fényképnnyilvántartás a Bnytv.-ben a „tulajdonképpen bűnügyi nyilvántartásoktól elkülönítetten” létezik, és az „arcképmás nyilvántartásához önmagában semmilyen hátrányos jogkövetkezmény nem kapcsolódik”, pusztán a már említett azonosítási célt szolgálja. „A fentiekre tekintettel a fényképek (szemben például az ujj- vagy tenyérlenyomatokkal, illetve a DNS-profilokkal) szélesebb körű nyilvántartása kriminalisztikai, illetve rendészeti célokból nem sérti a személyes adatok védelméhez való jogot.”

(VI) Az Alkotmánybíróság által azonosított alapvető alkotmányossági problémára (lásd a fenti [I] pontot) válaszolva a testület a Bnytv. indoklására hivatkozik határozatában: a magánvadás bűncselekményekre vonatkozó kivétel ezek szerint azért került a törvénybe, mert „nem indokolt nyilvántartásba venni annak a személynek az adatait, akivel szemben egy másik magánszemély eljárást kezdeményezett”. Ehhez az Alkotmánybíróság – hivatkozva a magánvadás és a közvadás közötti különbségekre⁹ is – hozzátette még, hogy „a magánvadás

4 1042/B/2005. AB hat., ABH 2006, 1819.

5 Kül. 20/1990. (X. 4.) AB hat., ABH 1990, 69., 23/1990. (X. 31.) AB hat., ABH 1990, 88., 60/1994. (XII. 24.) AB hat., ABH 1994, 342., 46/1995. (IV. 13.) AB hat., ABH 1995, 219., 14/2004. (V. 7.) AB hat., ABH 2004, 241. és 42/2005. (XI. 14.) AB hat., ABH 2005, 504.

6 Kül. 20/1990. (X. 4.) AB hat., ABH 1990, 69. és 15/1991. (IV. 13.) AB hat., ABH 1991, 39.

7 Kül. 144/2008. (XI. 26.) AB hat., ABH 2008, 1107.

8 Bnyt. 31. § a) pont: „A daktiloszkópiai és fényképnnyilvántartásban kell nyilvántartani annak az adatait, ujj- és tenyérlenyomatát, továbbá arcképét, akit szándékos bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt büntetőeljárás alá vontak, kivéve azt, akivel szemben magánvadás bűncselekmény miatt előterjesztett magánindítvány alapján indult eljárás, függetlenül attól, hogy az ügyész átvette-e a vád képviselőt, és azt, akinek katonai bűncselekménye miatt a katonai ügyész a feljelentést elutasította, és az elbírálást fegyelmi eljárásra utalta.”

9 Kül. 334/D/2003. AB hat., ABH 2006, 1475. és 34/B/1996. AB hat., ABH 2001, 849.

bűncselekményekre vonatkozó, így egy büntetőeljárás aspektust megragadó eltérő szabály a jogalkotó szabad elhatározásán alapuló kivételnek minősül, és nem az Alaptörvény valamely rendelkezésének érvényesülését biztosító szükségszerű előírás”.

(VII) Végső konklúzióként a testület megállapítja:

Nincs [...] olyan, az Alaptörvényből, illetve kifejezetten annak VI. cikk (2) bekezdésében rögzített személyes adatok védelméhez való jogból levezethető követelmény, amire tekintettel kényszerítően ki kellene zárni az arcképmás nyilvántartását az indítványozó által meghatározott körben. Ilyen szabályt a jogalkotó mérlegelési körében szintén beiktathat, de e kivétel a személyes adatok védelméhez való jogból nem következik.

3. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*

A rendelkező rész egy elemből áll: az Alkotmánybíróság a Bnyt. 6. § (1) bekezdésének megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

A döntés mögötti elv az, hogy az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésében rögzített személyes adatok védelméhez való jogot nem sérti a rágalmozás, illetve becsületsértés közzéadásra üldözendő eseteiben a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárás alá vont vagy olyan személy arcképmásának nyilvántartása, akivel szemben a bíróság bűnösséget megállapító jogerős ítéletet hozott.

4. Az érvelés kritikája

Ad (I). A határozat egészének ismeretében kérdéses, hogy az Alkotmánybíróság helyesen azonosította-e az indítványban megfogalmazott alapvető alkotmányossági problémát. Noha maga az indítvány is lehetett volna jobban strukturált, egyértelműbben megfogalmazott, kellően alapos áttanulmányozása után világos, hogy az indítványozó nem elsősorban azt tekinti alaptörvény-ellenesnek, hogy a rágalmozás és becsületsértés közzéadásra üldözendő eseteiben a terhelt arcképmását nyilván kell tartani. Az alkotmányos probléma ennél jóval tágabb és általánosabb: ahogy arra az indítvány fentebb idézett része (lásd 1. fejezet 4. pont) is világosan utal, a Bnyt. 6. §-át azért tartja alaptörvény-ellenesnek, mert az alkotmányosan megengedhetőnél szélesebb terhelti körre terjeszti ki az arcképmás nyilvántartásba vételi kötelezettségét. A Bnyt. 6. § (1) bekezdése gyakorlatilag az összes terheltre kiterjeszti a nyilvántartásba vételi kötelezettséget, miközben a Bnyt. 6. § (2) bekezdése a kivételeket szűk körben, ráadásul nem anyagi jogi, hanem eljárási kategóriák segítségével határozza meg.

Vagyis az alapvető alkotmányossági probléma az, hogy a fényképanyilvántartásnak a Bnyt. 6. §-ával kialakított egész rendszere *mint olyan* alkotmányos-e. A határozat – a szűken meghatározott problémafelvetéssel ellentétben – ténylegesen e kérdést boncolgatja.

Ad (III)–(V). Az Alkotmánybíróság meglehetősen sommásan intézi el a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatnak a daktiloszkópiái és fényképanyilvántartásra vonatkozó részeinek az ismertetését, illetve elemzését: az akkor megsemmisített rendelkezés¹⁰ azért volt alkotmányellenes, mert legitim céljához (a jövőbeni bűncselekmények elkövetőinek felderítése és azonosítása) képest nem felelt meg a személyes adatok korlátozására vonatkozó alkotmányos elvárásoknak. Érdemes tehát egészében idézni a 144/2008. (XI. 26.) AB határozat vonatkozó részeit, hiszen – mint amint azt a későbbiekben látni fogjuk – a testület eltért ettől az állásponttól:

3.2. A jogalkotó a daktiloszkópiái adatokra és a fényképekre vonatkozó nyilvántartásba-vételi kötelezettséget, a bűnösség formáját meghatározó egyik anyagi jogi kategóriához: a szándékossághoz, a törlés egyes eseteit pedig további, részben anyagi, részben eljárási jogintézményekhez kötötte. Ez a megoldás azonban a nyilvántartási kategóriák Bnyt. 36. §-a szerinti meghatározásával együtt indokolatlanul széles adatbázis létrehozásához vezet, amely – figyelemmel az adatkezelés Bnyt.-ben meghatározott céljára – a személyes adatok védelme és az információs önrendelkezési jog szempontjából önmagában is szükségtelen és aránytalan korlátozást eredményez. A választott szabályozási mód (kritérium) folyamatosan, hatalmas mennyiségű bűnügyi személyes adat megfelelő adatbiztonsági és eljárási garanciák nélküli kezelésével: gyűjtésével, tárolásával, feldolgozásával, továbbításával jár együtt, ami mindkét címzett adatállomány sérülésének kockázatát az elfogadható, a szükségképpen technikai veszélyeket meghaladó mértéken túl növeli. Mindeközben az adatkezeléssel érintett számára a tájékozódás lehetősége csak korlátozottan biztosított. Ez pedig szintén alkotmányellenes helyzet kialakulására vezet.

3.2.1. A nyilvántartás alapjaként megjelölt „szándékos bűncselekmény” elkövetésének „alapos” gyanúja, a Btk. szerinti bűncselekmények döntő többségét érinti. A szándékosság (illetve ennek gyanúja) önmagában nem mutatja a bűncselekménynek a Btk. (s így a jogalkotó megítélése) szerinti súlyát, és nem alkalmas a gyanúsított későbbi potenciális társadalomra veszélyességének, az ismételt bűnelkövetés kockázatának visszatükrözésére sem. Márpedig az itt vizsgált nyilvántartás legitim célja szükségképpen csak a jövőbeni bűncselekmények elkövetőinek felderítése és azonosítása lehet.

Az ismételt bűnelkövetés és bűnösség formái között önmagában semmilyen kapcsolat nem teremthető. Mindemellett a daktiloszkópiái és fényképanyilvántartás számos bűncselekmény szempontjából funkció nélküli, mert rendeltetését nem tölti be, az elkövető felderítéséhez és azonosításához ugyanis semmilyen tekintetben nem járul hozzá. Az elkövetői kategóriákat figyelembe véve egyes esetekben ugyanígy indifferens, mert még áttételes logikai következtetés levonására sem alkalmas a későbbi bűnelkövetés előrejelzése szempontjából. Ugyanakkor az egységesen törléshez vezető, az eljárást meg-

¹⁰ Lásd 8. ljt.

szüntető okok is eltérő természetűek, de az a szabályozásban semmilyen módon nem tükröződik. Mindent egybevetve a nyilvántartás funkciójának, a jövőbeni bűncselekmény terheltjének azonosítása szempontjából eltérő a jelentősége. Ennek figyelembevételére a szabályozás nem alkalmas, mert a jogalkotó nem differenciált sem az alkalmazott joghátrány, sem az elkövetői kategóriák vagy a bűnisméltetésnek a büntetőjogi dogmatikában, a büntetőjog tudományában kidolgozott szempontjai szerint.¹¹

Az indítvány – anélkül, hogy tételesen hivatkozna rá¹² – gyakorlatilag a 144/2008. (XI. 26.) AB határozat indokolásának e részét ismétli meg, és ennek alapján állítja a Bnytv. 6. § (1) bekezdésének alaptörvény-ellenességét: a „Bnytv. 6. § (1) bekezdése általában, az egyedi esetek sajátosságaira – a bűncselekmény súlyára, jogi tárgyára, következményeire, az elkövetői minőségre – tekintet nélkül rendeli el az arcképmás nyilvántartásba vételét.”

A 144/2008. (XI. 26.) AB határozat nyomán tehát az addiginál jóval szűkebb körű (kevesebb érintettre kiterjedő) fényképanyilvántartást kellett volna kialakítania a jogalkotónak. Ehhez képest azonban a Bnytv.-ben a korábbi szabályozáshoz képest hátrányos változás következett be: a fényképanyilvántartás nemcsak a szándékos bűncselekmények elkövetőinek, hanem a gondatlanságból elkövetett bűncselekmények elkövetése miatt büntetőeljárás alá vontaknak az arcképmását is tartalmazza, mi több – elítélésük esetén – a magánvádas bűncselekmények elkövetőinek arcképmását is. E tekintetben bizonyosan nem felel meg a Bnytv. a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban támasztott követelményeknek, így a Bnytv. 6. §-ának alaptörvény-ellenessége nyilvánvalóan fennáll. Azt a tényt, hogy a Bnytv.-vel a korábbihoz képest szélesebb körű fényképanyilvántartás jött létre, az Alkotmánybíróság is felismerte, és arra a határozat is egyértelműen utal.

Kérdés ezek után, hogy a testület miért nem találta mégsem alaptörvény-ellenesnek a Bnytv. 6. § (1) bekezdését. Ezt az Alkotmánybíróság úgy tudta „elérni”, hogy – ahogy erre fentebb már utaltunk – eltért a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban lefektetett érvrendszerrel, és ezáltal a személyes adatok védelméhez fűződő jog korlátozhatóságával (és általában is az alapjogi korlátozással) szemben támasztott alkotmányos követelményeket is alacsonyabban határozta meg, mint ahogy azt a korábbi AB határozat tette. Alapjogokkal foglalkozók számára közhelyszámba mennek az alábbi megállapítások, amelyek alapvetően még a 15/1991. (IV. 13.) AB határozaton alapulnak:

A törvénnyel történő alapjog-korlátozással összefüggésben már az Abh. [a 15/1991. (IV. 13.) AB határozat] kiemelte, majd a 46/1995. (VI. 9.) AB határozat még markánsabb követelménnyé tette, hogy a szükségességet szigorú mércével kell mérni. Erre nem kerülhet sor túl általánosan meghatározott okok, pl. szervezetek „feladatainak ellátása”, „mások érdekeinek”, „jogos érdekek” és más hasonló megragadhatatlan kategóriák, vagy önmagában a közérdekre történő hivatkozás alapján. „Az elkerülhetetlenség és szükségesség a »közérdeknél« szigorúbb alkotmányos követelmény (...), vagyis az Alkotmánybíróság a »közérdek« fennállásának és alkotmányos indokának a vizsgá-

latánál is a »szükségesség – arányosság« ismérveit alkalmazza” (ABH 1991, 40, 45, 47.; ABH 1995, 219, 224.).¹³

A jelen határozatban azonban ezzel ellentétben a személyes adatok védelméhez való jog korlátozása alapjául fogadott el olyan indokokat, mint „az állam büntető hatalmának gyakorlásához [...] és rendészeti feladatai ellátásához kapcsolódó, alkotmányosan védett célok (közrend, közbiztonság)”. Mindenképpen megemlítendő e ponton, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatában az alapjogi korlátozáshoz *általában* nem elégséges érv a közérdekre hivatkozás,¹⁴ a határozat mégis e körbe sorolható érveket alkalmaz.

Mindehhez társul az is, hogy az Alkotmánybíróság a fényképanyilvántartással járó alapjogi korlátozás jelentőségét a valószínűségeknél csekélyebbnek igyekszik bemutatni. Ehhez az indokot a fényképanyilvántartás céljának – általa vélt – megváltozásában találja meg: a fényképanyilvántartás a korábbi szaknyilvántartás helyett a személyazonosító adatokat (és a fényképet) tartalmazó ún. törzsnilyvántartás részévé vált, amelyet a „tulajdonképeni bűnügyi nyilvántartásoktól elkülönítetten alakítottak ki”. E nyilvántartás célja pusztán a különböző nyilvántartásokban szereplő személyek azonosítása, és hozzá „önmagában semmilyen hátrányos jogkövetkezmény nem kapcsolódik”. Ha ez az érvelés igaz lenne, a korábbi szabályozás sem lett volna alkotmányellenes. Az Alkotmánybíróság tehát feladja a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban megfogalmazott álláspontját, anélkül azonban, hogy ennek bármilyen indokát is adná.

Az Alkotmánybíróság elmulasztotta annak alaposabb vizsgálatát, hogy a fényképanyilvántartás a bűnügyi nyilvántartási rendszerben ténylegesen milyen helyet foglal el. E vizsgálat rámutatott volna arra, hogy a fényképanyilvántartás rendelkezése nem változott: a Bnytv. 68. § (1) bekezdésére¹⁵ figyelem-

11 144/2008. (XI. 26.) AB hat., ABH 2008, 1107, 1149–1150.

12 Nem tudni, hogy ez a véletlen műve (ti. hogy az indítványozó az AB 2008. évi érvelésével azonos következtetésre jut), vagy csak figyelmetlenségből nem jelölték meg az AB hat.-ot forrásként.

13 Idézi 144/2008. (XI. 26.) AB hat., ABH 2008, 1107, 1135.

14 Részletesen lásd JÓRI András: „59. § [A magánszférajogok]” in JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja* (Budapest: Századvég 2009) [78]–[79]. msz.

15 Bnytv. 68. § (1) Elektronikus úton, egyedi informatikai alkalmazás igénybevételével közvetlen adathozzáféréssel (a továbbiakban: közvetlen hozzáférés) a bűnügyi nyilvántartási rendszerben kezelt adatok teljes körét jogosult átvenni a) a bíróság büntetőeljárás lefolytatása vagy büntetés és intézkedés végrehajtása céljából, b) a nyomozó hatóság és az ügyészség bűncselekmények megelőzése, felderítése, büntetőeljárás lefolytatása vagy büntetés és intézkedés végrehajtása, c) a nemzetbiztonsági szolgálatok a törvényben meghatározott felderítési, nemzetbiztonsági védelmi és elhárítási, információszerzési, továbbá nemzetbiztonsági, iparbiztonsági, belső biztonsági és bűnmegelőzési ellenőrzési célból, d) a rendőrségről szóló törvényben meghatározott terrorizmust elhárító szerv a terrorcselekmények vagy azzal összefüggésben elkövetett más bűncselekmények megelőzése, felderítése és megszakítása, továbbá kiemelt személyvédelmi feladatai ellátása céljából, e) a rendőrségről szóló törvényben meghatározott

mel a fényképnnyilvántartás funkciója továbbra is a jövőbeli bűncselekmények elkövetőinek felderítése és azonosítása. A 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban megjelölt követelményeknek azonban a Bnyt. 6. § (1) bekezdése – a 68. § (1) bekezdésére is figyelemmel – továbbra sem tesz eleget, mi több, a Bnyt. 68. §-a az adatok olyan céloktól történő felhasználását is lehetővé teszi, amelyek messze esnek még a legszélesebb értelemben vett büntetőjogi célokon is (például a kifogástalan életvitel ellenőrzése), nemhogy a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban megjelölt, alkotmányosan elfogadható céloktól.

Röviden összefoglalva tehát: az Alkotmánybíróság azért nem minősítette alaptörvény-ellenesnek a Bnyt. 6. §-át, mert vizsgálata megrekedt az alapjogi korlátozás céljának elemzésénél, és elmulasztotta mind a korlátozás szükségességének, mind arányosságának alapos vizsgálatát. E megközelítés nem ismeretlen az adatvédelmi jellegű AB határozatok sorában, hiszen már az ún. direktmarketing törvény alkotmányossági vizsgálata során,¹⁶ majd a központi hitelinformációs rendszer adatkezelési szabályainak alkotmányosságát elbíráló döntésben¹⁷ megjelent az információs önrendelkezési jog relativizálása.

Ad (VI)–(VII). Annak fényében, hogy – a 144/2008. (XI. 26.) AB határozattal szemben – az Alkotmánybíróság egy teljes körű (valamennyi bűncselekmény terheltjére kiterjedő) fényképnnyilvántartást is összeegyeztethetőnek tart az Alaptörvénnyel, valójában nem is alapjogi jelentőségű kérdés, hogy mely esetek esnek a kivételek körébe. A kivételek meghatározása így pusztán célszerűségi kérdéssé vált, a jogalkotó szabad mérlegelési körébe sorolt ügyé, amelynek megítélésére az alapjogi korlátozás kritériumai így nem is alkalmazhatók.

A határozat azon megfogalmazása, mely szerint „a magánvádas bűncselekményekre vonatkozó, így egy büntetőeljárási aspektust megragadó eltérő szabály [a Bnyt. 6. § (2) bekezdése] a jogalkotó szabad elhatározásán alapuló kivételnek minősül, és nem az Alaptörvény valamely rendelkezésének érvényesülését biztosító szükségszerű előírás”, tagadja a 144/2008. (XI. 26.) AB határozat által megkövetelt differenciált szabályozás szükségességét is.

Az érvelés tehát nemcsak belső ellentmondásokkal terhelt, de összességében ellentmond a határozatban idézett korábbi alkotmánybírósági döntéseknek, és lényeges pontokon hagyja figyelmen kívül a fényképnnyilvántartással szemben a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányossági követelményeket.

5. A határozat jelentősége

Ez az eset egy újabb példája azoknak az alkotmánybírósági döntéseknek, amelyek relativizálják az információs önrendelkezési jogot.¹⁸ E döntések lényeges vonása, hogy csak részlegesen alkalmazzák az Alkotmánybíróság által kimunkált alapjogi tesztet,¹⁹ jelesül: az alapjog-korlátozás céljának azo-

nosítása után az alapjogi teszt további lépéseit, különösen a szükségesség, illetve arányosság követelménye érvényesülésének vizsgálatát elmulasztják, így olyan adatkezeléseket is alkotmányosnak minősítenek, amelyek valójában nem állnak ki e próbát. Ez történt ebben az esetben is.

A határozat abból a szempontból is figyelmet érdemel, hogy az információs önrendelkezési jog relativizálása az állam és polgárai viszonyában következett be,²⁰ aminek nem szabadna tendenciává válnia. A határozat végső konklúziója²¹ továbbá megfordítani látszik az alapjogi korlátozások alkotmányosságának megítélésénél eddig használt nézőpontot: nem az alapjogi korlátozás szükségességét, arányosságát kell igazolni, hanem azt, hogy miért van szükség az alapjog nyújtotta védelem érvényesítésére. Valószínűleg nem kell hosszabban bizonygatni, hogy ez az álláspont ellentétes az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésével is.

Az Alkotmánybíróság határozata a Bnyt. 6. § (1) bekezdése tekintetében ítélt dolgot eredményez, vagyis nincs mód az alapvetően téves döntés felülvizsgálatára. A testület más jövőbeni határozataiban tehet bizonyosságot arról, hogy valóban érvényesnek tartja az Alkotmány 59. §-a alapján kialakított joggyakorlatát az Alaptörvény hatálya alatt is.

Bártfai Zsolt alkotmányjogász • bartfai@hotmail.com

belső bűnmegelőzési és büntetőeljárás feladatokat ellátó szerv a hatáskörébe tartozó bűncselekmények megelőzése és felderítése, a kifogástalan életvitel ellenőrzése, valamint a megbízhatósági vizsgálat lefolytatása céljából.”

16 Lásd a *kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. tv. 3. § (1) bek. d) pontja* és 4. §-a alkotmányellenességének vizsgálatáról szóló 876/B/1996. AB hat., ABH 2003, 951.

17 Lásd a *hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. 130/I. § (1) bek. alkotmányellenességének vizsgálatáról szóló 723/B/2005. AB hat., ABH 2009, 1826.*

18 Lásd 16. és 17. lj.

19 Az alapjogi tesztnek az adatvédelmi tárgyú AB hat.-ok tekintetében történő alkalmazásáról, ill. az információs önrendelkezési jog relativizálásáról részletesen lásd JÓRI András: *Adatvédelmi kézikönyv* (Budapest: Osiris 2005) 74–75, valamint JÓRI (14. lj.) [73]–[79] msz.

20 A direktmarketing tv., ill. a központi hitelinformációs rendszer esetén (lásd 16. és 17. lj.) alapvetően magánjogi jogalanyok közötti jogviszonyokról van szó.

21 „Nincs ugyanakkor olyan, az Alaptörvényből, illetve kifejezetten annak VI. cikk (2) bekezdésében rögzített személyes adatok védelméhez való jogból levezethető követelmény, amire tekintettel kényszerítően ki kellene zárni az arcképmás nyilvántartását az indítványozó által meghatározott körben” (indokolás [19]).